

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ
Роль народного мистецтва у формуванні творчої особистості учнів
середньої школи

Виконала студентка IV курсу
групи ОМфмб–1–21–4.0д
спеціальності 014.12 Середня
освіта (Образотворче мистецтво)
ОПС фаховий молодший
бакалавр
Штикова Марія Володимирівна
Керівник: Мазов Андрій
Андрійович

Рекомендовано до захисту
ЦК образотворчого мистецтва
і дизайну

Протокол від 17.05.2025р. №7
Голова ЦК

Олена КАЗІМІРЕНКО

Захищено
Оцінка

Протокол ЕК від «__»__2025р. № __
Голова ЕК

Костянтин ЧЕРНЯВСЬКИЙ
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри графічних мистецтв
НАОМА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ. НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	5
1.1. Поняття творчості та творчої особистості в педагогіці та психології.....	5
1.2. Умови та чинники формування творчої особистості у шкільному середовищі.....	12
1.3. Поняття народного мистецтва та його види.....	21
1.4. Виховна і естетична цінність народного мистецтва.....	28
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА: СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА ОСНОВІ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА.....	37
2.1. Мета та завдання практичної частини.....	37
2.2. Обґрунтування вибору теми, техніки та стилістики.....	40
2.3. Етапи створення картини.....	42
2.4. Символіка та зміст твору.....	44
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ.....	53

ВСТУП

Сучасна освіта знаходиться в постійному процесі трансформації, викликаній змінами в соціальному, культурному та інформаційному середовищі. Сьогодні, коли суспільство потребує ініціативних, творчих, емоційно зрілих і духовно багатих особистостей, особлива увага приділяється проблемі розвитку творчих здібностей учнів. У цьому контексті зростає інтерес до тих педагогічних інструментів, які не тільки забезпечують високий рівень засвоєння знань, але і сприяють формуванню гармонійної, незалежної і культурно свідомої особистості.

Одним з потужних інструментів формування творчої особистості в середній школі є залучення дітей до народної творчості — глибоко національного за своєю природою, образного за формою, багатого на символізм і духовний зміст. Народне мистецтво - це унікальне явище, яке поєднує естетичні, етнокультурні, виховні та пізнавальні функції. Вивчення традиційних мистецтв — таких, як вишивка, ткацтво, писанки, кераміка, різьблення по дереву, декоративний розпис тощо — створює сприятливе середовище для естетичного, морального та творчого розвитку студентів.

Залучення дітей до народної творчості сприяє не тільки розвитку художніх навичок, а й формуванню національної ідентичності, почуттів краси, турботи, відповідальності та цінності за культурну спадщину свого народу. Робота з народним мистецтвом відкриває широкі можливості для виявлення індивідуальних творчих здібностей учнів, стимулює їх уяву, ініціативу та прагнення до самореалізації.

Актуальність теми дипломної роботи обумовлена необхідністю інтеграції національно-культурної складової в сучасний освітній процес, а також необхідність системного підходу до розвитку творчої особистості школярів через народне мистецтво. особливо важливо зберігати і передавати молодим

поколінням культурні цінності нації, формувати глибоке розуміння та повагу до українських традицій, популярної естетики та духовної спадщини.

Мета роботи — теоретично обґрунтувати та проаналізувати педагогічний потенціал народної творчості у формуванні творчої особистості учнів середньої школи, а також вивчити практичні підходи до її реалізації у навчальному процесі. Для її досягнення потрібно розкрити поняття творчості та особистості в контексті педагогіки та психології; визначити умови та фактори, що сприяють розвитку творчості в школах; описати основні види народного мистецтва, їх зміст і технологічні особливості; проаналізувати виховну та естетичну цінність народної творчості у формуванні світогляду учнів; узагальнити досвід використання елементів народної творчості у навчальній практиці та визначити їх ефективність у розвитку творчих здібностей школярів.

Об'єктом дослідження є процес формування творчої особистості учнів середніх шкіл, а предметом — роль та можливості народної творчості в цьому процесі.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури з педагогіки, психології та мистецтвознавства; спостереження; вивчення практики викладання мистецтва; творча діяльність; аналіз та узагальнення результатів практичної роботи.

Структура роботи складається з вступу, двох розділів (теоретичного і практичного), висновків, переліку використаних джерел і додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні основи формування творчої особистості та роль народного мистецтва як засобу розвитку творчості. Другий - висвітлює процес створення художнього твору, заснованого на народній традиції, розкриває його символізм і педагогічний зміст.

Таким чином, дипломна робота має на меті поглибити розуміння ролі народної творчості як важливого чинника виховання та розвитку творчої, національно свідомої та духовно багатой особистості студента.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ. НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

1.1. Поняття творчості та творчої особистості в педагогіці та психології

Творчість — це процес створення чогось нового, оригінального, цінного з точки зору особистості, суспільства або професійної спільноти. У педагогіці та психології творчість розглядається як складова розвитку особистості, інтелектуальної та емоційної сфери.

Основні особливості творчості:

- новизна результату (оригінальність);
- нестандартне мислення;
- Можливість бачити нові зв'язки і вирішувати проблеми;
- емоційна активність;
- самовираження.

У психології творчість вивчається в різних аспектах:

Когнітивний підхід — розглядає творчість як особливість мислення (дивергентне мислення, уява, інтуїція).

Особистісний підхід — вивчає особливості творчої особистості (самостійність, відкритість до досвіду, толерантність до невизначеності).

Психоаналітичний підхід (Фрейд, Юнг) — розглядає творчість як спосіб вираження підсвідомості.

Основні етапи творчого процесу (за словами Г. Уоллеса):

- Підготовка — збір та аналіз інформації.
- Інкубація — це «видалення» з проблеми.
- Осяяння — це несподіваний пошук рішень.
- Перевірка — оцінка результату.

У педагогіці творчість — це здатність учня або вчителя самостійно шукати нові знання, способи дій, засоби вирішення завдань. Вона розглядається як основа розвитку креативного мислення, інноваційності, самоосвіти.

Педагогічні аспекти розвитку творчості:

- Створення стимулюючого освітнього середовища;
- вільний вибір засобів діяльності;
- застосування креативних методів навчання (проектна діяльність, інтегровані уроки, ігрові технології);
- Підтримка ініціативи та критичного мислення.

Велике значення для формування творчої особистості як свідомого суспільного буття має те, що на кожному етапі свого розвитку він займає певне місце в доступній йому системі суспільних відносин (в сім'ї, дитячому садку, школі, роботі), виконує все більш складні функції. Розвиток особистості проходить через ряд етапів, кожен з яких характеризується певним способом життя, відповідною йому структурою, запасом розумової діяльності, певним рівнем розвитку змістовних, мотиваційних і операційних аспектів. Послідовна зміна цих стадій відбувається відповідно до законів, властивих розвитку, що є внутрішньо необхідним рухом індивіда від нижчих до вищих стадій життя. Кожна людина проходить через ці етапи по-різному, залежно від соціальних умов життя, але кожен попередній етап готує наступний, відтворюється старий стан особистості, і ці перетворення незворотні [5].

Основою творчої особистості є її творчість, яка визначається творчою діяльністю індивіда як зовні незатребувана пошуково-трансформуюча діяльність.

Оскільки особистість — це системна якість особистості, творча особистість — це підсистема особистості, яка характеризується сукупністю творчих якостей особистості, що забезпечують її успіх у творчій діяльності.

На формування творчої особистості впливають як загальні соціальні, так і специфічні соціальні закони, що визначаються конкретно історичними умовами суспільного розвитку, а процес становлення творчої особистості має свої специфічні закономірності; спільні, специфічні соціальні та індивідуальні соціальні аспекти, що впливають на формування творчої особистості, знаходяться в діалектичній єдності і виступають як спільні, особливі та єдині;

творча особистість розвивається і формується у творчій діяльності та спілкуванні і характеризується ступенем соціального, активного залучення до суспільних відносин.

Творча особистість є суб'єктом, з одного боку, творчих суспільних відносин і свідомої творчої діяльності, а з іншого — причиною творчої діяльності і соціально-творчих значущих дій, що здійснюються в певному соціальному середовищі.

ТВОРЧІ ЯКОСТІ

Існує багато наукових досліджень, присвячених вивченню творчої особистості, завдяки яким було сформовано комплексний перелік її характерних рис. На основі аналізу літературних джерел, біографій і автобіографій видатних було виділено якості людей з великим творчим потенціалом:

- надзвичайна напруженість уваги;
- висока вразливість;
- цілісність сприйняття;
- інтуїція;
- фантазія, вигадка;
- дар передбачення;
- великі за обсягом знання.

Іншими вченими серед особливостей творчої особистості виділяються:

- відхилення від шаблону;
- оригінальність;
- ініціативність;
- наполегливість;
- висока самоорганізація;
- працездатність;
- потреба в інтелектуальній праці;
- високий рівень вимогливості;
- готовність до ризику;
- імпульсивність;
- незалежність суджень;
- нерівномірність успіхів при вивченні різних навчальних предметів;
- почуття гумору, самобутність, пізнавальна «дотошність»;
- несприймання на віру, критичний погляд на такі речі, які вважають «святими»;
- сміливість уявлення та мислення;

- особливості мотивації: творча людина знаходить задоволення не стільки в досягненні мети творчості, скільки в процесі самої творчості.

Люди, які досягли високих творчих успіхів, відрізняються не тільки розвитком інтелекту, але і особистісними якостями, такими як:

- наполегливість у виконанні завдань;
- активність;
- організаторські здібності;
- вміння захищати отримані результати.

ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ

Широке використання терміна «творчі здібності» в звичайних і спеціальних наукових словниках, а також багатьох інших поєднаннях зі словом «творчий» досить умовне. У психології робиться спроба класифікувати поняття здібності, обдарованості і таланту за одним критерієм — успіх у діяльності. Дослідники проблеми творчості, дивлячись на процеси навчання і виховання, часто використовують термін творчі здібності, під яким широко розуміється синтез властивостей і характеристик особистості, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчальної, творчої діяльності і визначають рівень її ефективності. У діяльності індивідуальні здібності проявляються не ізольовано, а у взаємодії і по відношенню до мети як щось цілісне. Міра інтеграції здібностей в систему конкретної діяльності може мати індивідуальний колір, оскільки при однаковому виконанні різних функцій будуть відрізнятися показники індивідуумів. Для кожної людини також характерний показник інтеграції індивідуальних здібностей по відношенню до різних видів діяльності. Особистісні риси відіграють істотну роль в реалізації здібностей — таких, як відповідальність, акуратність, наполегливість, впертість, працьовитість і т.д. Ці якості зазвичай розглядаються за межами самих здібностей, але немає сумнівів, що вони нерозривно пов'язані з здібностями. Багато дослідників вважають, що продуктивність є «ядром потенційних рис особистості» [6].

ОБДАРОВАНІСТЬ

Обдарованість виступає як невід'ємний прояв здібностей людини в діяльності, як загальна якість набору здібностей, інтегрованих в діяльність. Вимірювання таланту відрізняється і визначається двома показниками:

- мірою вияву окремих здібностей;
- мірою інтегрованості окремих здібностей в діяльності.

Виділяються два типи обдарованості:

- інтелектуальна обдарованість (виявляється в здатності до навчання супроводжується швидкістю розумової діяльності: швидким «схоплюванням» і засвоєнням, швидким узагальненням матеріалу значного обсягу тощо, так звана «шкільна обдарованість»);
- творча обдарованість — як чуттєвість до проблем, недоліків, прогалин в знаннях, відсутності елементів, дисгармоній (Е. Торренс).

Всі інші «види» обдарованостей (розумова, соціальна, моторна, практична) можна віднести до вище названих типів.

Термін «творчі здібності» слід використовувати лише тоді, коли він стосується вираженої творчості людини, такої як спів, живопис тощо.

Творчість — це похідна інтелекту, переломлена через мотиваційну сферу особистості, яка або пригнічує, або стимулює її прояв. Численні емпіричні дані свідчать про вплив позитивної мотивації на успішність діяльності, її ефективність.

Зовнішніми виявами творчого розвитку в дитинстві є:

- більш швидкий розвиток мислення і мовлення;
- рання захопленість (музикою, малюванням, читанням, рахуванням);
- допитливість;
- дослідницька активність.

Загальною характеристичною і структурною складовою творчого потенціалу людини є когнітивна потреба, яка становить психологічну основу когнітивної мотивації і проявляється в більш високій чутливості до новаторського стимулу,

новизні ситуації, відкритті нового в повсякденному житті тощо.

СТАДІЇ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У житті людини виділяються такі стадії творчого розвитку:

- вибіркової мотиваційно-творчої спрямованості особистості на певну діяльність;
- інтелектуально-творчої активності особистості до певного виду діяльності;
- підвищеної професійно-творчої активності особистості в певному виді діяльності;
- перших значних творчих досягнень особистості;
- стійкої творчої продуктивної діяльності;
- розвитку таланту;
- геніальності.

Швидкість досягнення певного рівня творчих результатів не є однаковою для всіх і залежить від індивідуальних психофізіологічних особливостей людини, умов творчої діяльності, соціального середовища [15].

Тому визначення структури творчої особистості структури характеризується великою мінливістю, яка, обумовлена тим, що творча особистість дуже складна філософська, соціальна, психологічна, — це категорія теорії особистості, теорії діяльності, теорії творчості.

1.2. Умови та чинники формування творчої особистості у шкільному середовищі

Видатні педагоги різних епох — зокрема Я.А. Коменський, К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський та інші — підкреслювали важливість урахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання. На їхню думку, організація освітнього процесу та вибір дидактичних засобів мають будуватися з орієнтацією на неповторність кожної дитини. В.О. Сухомлинський вважав, що кожна людина від народження має певні задатки, здібності або навіть талант до одного чи кількох видів діяльності. Завдання педагога —

розпізнати ці задатки, допомогти учневі розкрити свій потенціал і спрямувати його розвиток у відповідному напрямку. Саме завдяки такому підходу дитина може досягти максимального результату на кожному етапі свого становлення.

Сучасні дослідники також підтримують цю ідею. Так, З. Петрасинський наголошував, що розвиток комплексу творчих якостей у людини сприяє формуванню не лише творчої особистості, а й творчого стилю життя загалом. Це підкреслює важливість системного підходу до розвитку креативності та індивідуального підходу в освіті, який дозволяє врахувати здібності, інтереси та особисті схильності кожного учня [10].

Формування особистості — це цілеспрямований педагогічний процес, що включає управління індивідуальним розвитком дитини відповідно до її внутрішнього потенціалу, соціальних потреб та особистих інтересів. У педагогіці освіта трактується як активне втручання в навчальний процес для вироблення певних якостей, здібностей, установок і переконань, необхідних для повної інтеграції особистості в суспільство.

Коли йдеться про формування творчої особистості учня, то маємо на увазі цілеспрямовану організацію освітнього середовища та педагогічного впливу, що сприяє розвитку творчого потенціалу дитини. Учень не просто розглядається як об'єкт освіти, а як активний суб'єкт творчої діяльності, здатний до самовираження, самостійного мислення, ініціативності та творчого підходу до вирішення різних життєвих і виховних завдань.

Процес формування творчої особистості включає в себе розвиток у дитини не тільки інтелектуальних здібностей, але і цілого комплексу творчих якостей — уяви, уяви, гнучкості мислення, емоційної чутливості, здатності до незвичайного бачення світу. Важливу роль у цьому відіграє також розвиток мотивації до самореалізації, необхідність творчої діяльності та внутрішнє бажання пізнавати щось нове.

З педагогічної точки зору формування творчої особистості студента — це управління процесом його формування як цілісної індивідуальності, здатної до продуктивної творчої діяльності та активної участі в суспільному житті. Це

означає створення умов, в яких дитина не тільки здобуває знання та навички, а й розвиває самостійність, ініціативність, відповідальність, вміння бачити проблему та знаходити оригінальні шляхи її вирішення [13].

Таким чином, формування творчої особистості — це складний багаторівневий процес, що охоплює як розвиток внутрішнього потенціалу дитини, так і її виховання як активного члена суспільства. Саме завдяки творчості студент вчиться не тільки адаптуватися до змін, але і створювати нові речі, що впливають на навколишній світ. Завдання вчителя — підтримувати ці процеси, створювати умови для їх активного розвитку та сприяти відкриттю унікальності кожної дитини.

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ. У педагогіці «розвиток» часто використовується як синонім «освіта». Ми підтримуємо тих авторів, які підкреслюють важливість цих понять. Якщо з розвитком особистості ми розуміємо зміни її внутрішніх тенденцій, викликані внутрішніми факторами — протиріччями, то формування є подальшим розвитком і формуванням особистості за рахунок зовнішніх факторів, створюючи протиріччя як рушійну силу розвитку. Під зовнішніми факторами ми в першу чергу розуміємо соціальне середовище. Це, за визначенням Г.С. Костюка, предмети і явища природи, люди, їхні відносини, речі, інструменти діяльності, мовні засоби, духовні цінності. Середня швидкість розвитку дитини — це ті зовнішні умови, з якими вона вступає в активні відносини. Прикладом мікросередовища найближчого оточення дитини — є освітнє середовище, в якому відбувається його навчання, підготовка і виховання. Система освіти від початкової до вищої освіти має великі можливості для творчого розвитку особистості. Німецькі дослідники експериментально довели, що здатність до самостійного творчого мислення, творчої діяльності не є побічним ефектом процесу засвоєння знань і не виникає самостійно. Формування творчої особистості вимагає особливої уваги, додаткових педагогічних впливів і стресів, які необхідно враховувати як при організації гри в дитячому садку, так і на уроках середньої школи, у всіх сферах позашкільної діяльності, а також в системі профільної середньої та

вищої освіти.

ФАКТОРИ УСПІШНОСТІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ

УЧНІВ. Ставлення учнів до творчої діяльності визначається рядом факторів, причому не тільки шкільних, а й позашкільних. Однак вирішальна роль у формуванні позитивного ставлення до творчого процесу належить самому навчальному процесу, його змісту і методам, всій організації колективної та індивідуальної творчої діяльності учнів. У процесі створення сприятливих умов для розвитку творчих можливостей учнів у навчальному процесі слід враховувати наступні фактори: необхідність оптимального (кількісного та якісного) складу творчих колективів. Учні, у яких рівномірно проявляються всі якості, які сприяють успішній творчій діяльності, майже не, має. Тому в творчих проблемних групах необхідно підбирати учнів таким чином, щоб вони доповнювали один одного за рівнем розвитку своїх творчих якостей. Звичайно, обдаровані діти відіграють важливу роль у вихованні та розвитку своїх однолітків, є і зворотний зв'язок. Саме тому дослідники протиставляються спеціальним школам для обдарованих дітей, вважаючи його «кровотечею» загальноосвітньої масової школи. Шкідливість ранньої спеціалізації. Статистика показує, що творче довголіття підтримують вчені, які при певних обставинах уникали занадто ранньої спеціалізації і в молодості займалися проблемами, пов'язаними з різними галузями науки.

Необхідність непрямого педагогічного управління творчою діяльністю студентів, що бере на себе функцію «внутрішньої критики».

Щоб творчий акт мав повне соціальне значення слова, дорослий повинен взяти на себе функцію «внутрішньої критики», яка відсутня у дитини. Дорослий, який володіє необхідними знаннями, художніми смаками, не тільки відкидає невдалі, але і вибирає серед багатьох варіантів той, що має технічну або художню цінність. При цьому вчитель повинен дотримуватися однієї умови: сприймати дитячу роботу такою, якою вона є, не додавати жодних рядків до вірша, ніяких штрихів до малюнка тощо. Фактор негативного впливу суперництва і конкуренції. Не можна ні в якому разі порівнювати і протиставляти якості

роботи «талановитим» колегам. Суперництво і конкуренція всередині студентського колективу неприпустимі, оскільки вони відразу змінюють мотиви діяльності, а значить, змінюють характер діяльності: замість творчості для спілкування, вираження почуттів, винаходів починаються для першості.

Для повноцінного розвитку творчої особистості бажано використовувати комплекс навчально-виховних та організаційних заходів, реалізуючи їх протягом тривалого часу. Ці заходи повинні починатися зі створення відповідного розвиваючого середовища в сім'ї, дитячому садку і вирішення складних творчих завдань в дошкільному віці. У старшій школі необхідно використовувати спеціальні творчі завдання і проекти, інші заходи, реалізація яких вимагає реалізації в самостійній продуктивній діяльності всього спектру якостей і здібностей творчої людини. Цей складний і довгостроковий процес повинен бути добре організований, запрограмований і методично. Мотиви творчої діяльності найбільш ефективно розвиваються в позакласній роботі з почуттям радості від успішної творчої діяльності, задоволення від спільної роботи з товаришами [17].

Віра в силу кожного і колектив в цілому, а також радість і задоволення від творчої діяльності формують такі якості і звички, як терпіння, ентузіазм і компетентність, працьовитість і готовність прийти на допомогу в поєднанні з відповідними переконаннями є ментальними передумовами творчого досягнення. Так формуються довгострокові творчі мотиви, від яких залежать як близькі, так і віддалені результати розвитку. Формування мотивів — створення умов для виникнення внутрішніх мотивів саморозвитку, усвідомлення своєї особистості та подальшого розвитку учнем своєї мотиваційної сфери. Саме тому для формування творчої особистості студента позашкільні заняття мають специфічні переваги, в процесі яких студенти можуть глибоко вивчати предмет, мати великий простір для вироблення оригінальних ідей, гіпотез, індивідуального підходу до вирішення проблем і завдань.

ВИДИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ. Сучасний навчальний процес має велике значення для діяльності вчителя, що сприяє розвитку

творчих здібностей учнів. Виділяють п'ять основних напрямків роботи педагогів на заняттях, створивши сприятливі умови для формування творчого мислення школярів:

- Мотиваційна діяльність. Викладач повинен надихнути учнів на навчання, пояснюючи, чому знання важливі для їх особистісного розвитку. Коли діти розуміють, що навчання необхідне їм самим, а не тільки заради оцінок, вони охочіше працюють і проявляють більше ініціативи.
- Цілеспрямована діяльність. На початку заняття важливо чітко вказати мету і очікувані результати. Викладач має пояснити, чому ця тема чи завдання є важливою та як вона допоможе учням розвинути свої здібності. Це допомагає студентам зосередитися і зрозуміти сенс творчої роботи.
- Індивідуальний підхід. Вчитель повинен враховувати, що кожна дитина має свої сильні сторони, темп навчання і спосіб мислення. Тому завдання слід вибирати з урахуванням рівня підготовки учнів, даючи їм час для самостійного навчання та заохочення вільного самовираження. Такий підхід дозволяє кожному проявити себе.
- Організація колективної творчої діяльності. Важливо не тільки працювати індивідуально, але і розвивати вміння працювати в групі. Робота в парах або групах дозволяє обговорювати ідеї, обмінюватися думками, вчитися співпраці. Це створює сприятливе середовище для творчості та взаємної підтримки.
- Контроль і самооцінка. Викладач допомагає учням не тільки отримати зворотний зв'язок, а й навчитися оцінювати себе. Вона розвиває критичне мислення, відповідальність за свою роботу і здатність бачити власний прогрес.

Ефективним методом розвитку творчості є використання різних форм організації навчання, зокрема поєднання фронтальної роботи з груповою та індивідуальною. Наприклад, коли клас працює над спільною темою, але кожна група або окремий учень отримує завдання, яке відповідає їхнім інтересам чи

рівню підготовки. Такий підхід стимулює самостійність і дозволяє дітям розкривати свої можливості. Застосування творчих завдань і оптимальне поєднання методів роботи сприяє кращому засвоєнню матеріалу, підвищує успішність учнів та розвиває їхній розумовий потенціал. Саме тому творчий підхід учителя до організації уроку є одним із ключових чинників формування в учнів активної, мислячої та творчої особистості.

УМОВИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ. Для успішного розвитку творчих здібностей учнів, формування їхньої індивідуальності та створення умов для самореалізації в навчально-виховному процесі необхідно дотримуватись певних психолого-педагогічних умов:

- Залучення учнів до творчої діяльності як у рамках уроків, так і в позаурочний час (гуртки, факультативи, конкурси, індивідуальні консультації тощо). Це дає змогу кожному учневі розкрити свої здібності, відчувати власну значущість, що позитивно впливає на самооцінку та мотивацію до навчання.
- Надання можливості для самовизначення кожному учневі шляхом індивідуального вибору форм і напрямів діяльності в межах шкільного життя. Це сприяє особистісному зростанню та розвитку внутрішньої свободи.
- Орієнтація педагогів на інтереси учнів, вивчення тих видів діяльності, які для них є найбільш значущими, і створення умов для самореалізації саме через ці форми активності.
- Формування позитивної атмосфери в класі, де панує творчий настрій і здоровий психологічний клімат. Це забезпечується впровадженням принципів педагогіки співробітництва, коли учні й вчителі взаємодіють на засадах поваги, довіри й підтримки.
- Демократичний стиль спілкування між педагогами та учнями. Він передбачає відкритість до діалогу, свободу висловлення думок, підтримку творчих ідей, що стимулює ініціативність і активність учнів.
- Розвиток культури спілкування як серед учнів, так і між учнями та

вчителями. Толерантність, доброзичливість і повага до думки іншого є основою сприятливого навчального середовища.

- Активізація навчально-виховного процесу, зокрема організація дозвілля таким чином, щоб він ставав платформою для творчого розвитку. У цьому важливу роль відіграє робота з підвищення загального рівня культури учнів.
- Своєчасна позитивна оцінка досягнень учнів, підтримка їхніх творчих зусиль і навіть не значних успіхів, що зміцнює впевненість у собі та стимулює подальший розвиток.
- Об'єктивне оцінювання знань і навичок відповідно до 12-бальної системи, яке враховує не лише результат, а й процес, зусилля та прогрес учня.
- Здатність вчителя бачити у кожній дитині індивідуальність, цінувати її унікальність і створювати умови для її прояву у творчій діяльності.
- Забезпечення необхідної матеріально-технічної бази, яка підтримує проведення різноманітних видів навчальної та творчої діяльності.
- Соціальний захист учнів, що включає створення безпечного освітнього середовища та підтримку у складних життєвих ситуаціях, як матеріальну, так і психологічну.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, а також спостереження за роботою вчителів у школі дають підстави стверджувати, що творчі ситуації можуть бути організовані під час різних видів навчальної діяльності. Зокрема, це можливо у процесі:

- розв'язання нестандартних, творчих завдань;
- пошуку відповідей на навчальні проблеми;
- участі в дискусіях;
- аналізу прочитаного з позиції критичного мислення;
- виконання різноманітних творчих вправ;
- проведення навчальних експериментів і досліджень;
- участі в рольових чи ігрових ситуаціях.

Нестандартні уроки є особливо ефективними інструментами для розвитку

творчості учнів. Під такими уроками розуміють класи, які хоч і відповідають прийнятим типам і вимогам, але мають оригінальну структуру, нетипову структуру і орієнтацію на активне творче залучення учнів. Головною особливістю таких занять є домінування творчої ситуації, яка триває значну частину уроку і створює умови для розвитку уяви, нестандартного мислення та ініціативи учнів.

- уроки-конференції;
- уроки-диспути;
- уроки-мандрівки;
- уроки-змагання;
- уроки-загадки;
- інтерактивні ігрові уроки та інші.

1.3. Поняття народного мистецтва та його види

Творче життя нашого часу тісно пов'язане з духовною і матеріальною спадщиною народної творчості. Його тісний зв'язок з природою, невіддільність від матеріальної практики стали тими уроками, без вивчення яких неможливо створити професійне мистецтво. Саме тому особливе значення має формування творчої національно свідомої особистості, наповнення усіх ланок навчального процесу, зокрема у вищій педагогічній школі, змісту, який би надавав можливості для постійного духовного самовдосконалення людини. Тому необхідно розширити знання майбутніх фахівців про роль і місце традиційного народного мистецтва рідного краю в контексті світової культури і виховати почуття поваги до духовних і матеріальних надбань свого народу.

З часом в процесі суспільного розвитку художня діяльність постала як окрема галузь культури. Художньо оформлені предмети будинку були замінені картинами, скульптурою станкового мистецтва, книжковою графікою тощо, що свідчить про появу професійного мистецтва, мета якого трохи вужча — дарувати людині естетичне задоволення, впливати на його свідомість. Народні майстри завжди створювали своє мистецтво — художнє оздоблення

домашнього начиння і тому зберегли до цих пір естетичні уявлення минулих поколінь. Важко переоцінити значення художньо-естетичного досвіду, накопиченого за багато століть у народних промислах.

Перші зразки художніх ремесел, в яких вироби для різних верств населення чітко розділені, з'являються ще за часів Київської Русі. Ремісники почали виготовляти предмети різної цінності. З розвитком торгівлі розширюється асортимент матеріалів: дорогоцінні метали, скло, дорогі тканини (парча, атлас, шовк), металеві (золото, срібло) і шовкові нитки тощо. Пам'ятки кожної конкретної епохи показують, як люди навчилися працювати з природними матеріалами і що з ними робити, якої сили надавати їм через символи-знаки (орнамент) і що зробило звичайні предмети повсякденного вжитку творами мистецтва.

На всіх етапах історичного розвитку твори народної творчості, залишаючись невід'ємною частиною матеріальної культури, одночасно є важливою галуззю духовної культури народу. Основи художнього, духовного, естетичного в них невіддільні від практичного, повсякденного. Їх єдність виправдовує глибоку життєву істину народної творчості.

Якщо на початку розвитку ремесел створювалися речі для власного користування, то з XVII ст., художні промисли значно розширили сферу своєї діяльності: товари доставлялися на ярмарки. Якщо порівнювати вироби, створені ремісниками і майстрами, то можна вважати, що на першому, кустарному етапі існування народного мистецтва, вироби були більш досконалими. Бо речі, зроблені для себе, з більшою любов'ю до своїх господарів, повинні бути більш досконалими. Але це не зовсім так.

Зіткнувшись з проблемою повсюдного продажу творів мистецтва, майстри змушені були приділяти велику увагу привабливості, яскравості, виразності, словом - декоративній роботі. Саме тому вироби XVIII - XIX століть характеризуються відмінною декоративністю, конструктивністю, доцільністю і цілісністю оздоблення, тобто ті якості, які ми звикли вважати невід'ємними рисами народного мистецтва. У пошуках найбільш виразних і гармонійних

форм створення і оздоблення, майстрами розроблені методики, що відрізняють народне мистецтво від професійного.

У рамках суто професійного мистецтва художники працюють з вираженими індивідуальними особливостями творчості, які закріплюються професійними знаннями. А у народному мистецтві ми бачимо спеціально розвинене певне художнє явище в одному місці або районі, яке охоплює кілька сіл, можливо, навіть в одному селі, таких як ткани рушники в Кролевці, лозоплетіння в Боромлі, гончарство в Межиричі на Сумщині тощо [3].

Традиційний характер народного мистецтва є одним з його провідних факторів. На відміну від творчості професійних художників, де ідентичність автора є вирішальним фактором успіху, в народній творчості основою є традиція, яка тримається на колективній творчості. Ми бачимо це колективне вираження в творчості багатьох майстрів в один період, в передачі колективного художнього досвіду від одного покоління до іншого, відкидаючи на своєму шляху все випадкове, невдале. Народні майстри мали високу професійну культуру. Професійні практичні навички та техніки народних промислів були доведені до такого високого рівня, настільки вдосконалені, що навіть людина з невеликим талантом досягла великих результатів у їх використанні.

Традиційне народне мистецтво має свої закони, свої художні методи, які значно відрізняються від законів і методів професійної творчості. У народних промислах, як правило, відсутні такі підготовчі етапи, які необхідні і обов'язкові для професійного художника: проекти, ескізи тощо. Досвідчений майстер знає напам'ять багато елементів і поєднує їх у своїх композиціях. Важливо, щоб він не тільки механічно повторював певний набір елементів, але і вільно інтерпретував існуючі століттями мотиви, кожен раз створюючи новий продукт. Це стосується практично всіх видів народного мистецтва: вишивки, ткацтва, гончарства, різьблення тощо. Майстер народної творчості постійно перебуває в творчому пошуку, працюючи в рамках традицій свого краю, але щоразу створюючи новий твір.

Основні фактори, без яких неможливий розвиток народної творчості як у

минулому, так і сьогодні:

- знання матеріалу;
- відчуття матеріалу;
- перевага природних матеріалів;
- наслідування традицій;
- постійна варіативність при створенні композицій.

Традиція — це школа, яка формує естетичні смаки. Закономірності побудови форми й декору народні майстри відчували інтуїтивно. Вони накопичили досвід, з покоління в покоління передавали секрети творчості, виражені в вишуканих, традиційних виробх, постійних композиціях орнаментів тощо. Незважаючи на хід різних стилів і напрямків у професійному мистецтві, народна творчість завжди залишається на позиціях традиціоналізму, який є основою для розвитку народної творчості.

Матеріал, техніка і принцип вирішення художнього образу — це важливі складові традиційного народного мистецтва. Важливу роль відіграють форми виробів, їх орнаментальні мотиви, сюжетні зображення, виражені графічними, художніми або пластичними засобами. Розвиток традицій повільний, але постійний, що зберігає незмінними протягом століть основні принципи і особливості художньої форми. Удосконалювалися і методи ручної роботи.

Традиційність народного мистецтва залишається основою творчості сучасних майстрів і фахової підготовки майбутніх педагогів-художників. У процесі навчання важливо уникати механічного засвоєння технік, адже такі роботи мають лише декоративний характер. Студенти повинні ознайомлюватися з витоками та розвитком місцевих художніх промислів, а також знати особливості народного мистецтва різних регіонів України. Замальовки виразних орнаментів і сюжетних композицій є основою для створення власних творчих робіт.

Ознайомлення з традиційними формами народної творчості є важливою передумовою формування свідомого і творчого ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до культурної спадщини свого народу. Це не тільки

поглиблює розуміння художніх традицій, але і сприяє усвідомленню важливості декоративно-прикладного мистецтва як невід'ємної частини духовного і матеріального буття суспільства. Посилання на витоки, стилістичні особливості та естетичні основи народного мистецтва необхідне для його збереження, оновлення та подальшого прогресу. Ігнорування традиціоналізму призводить до втрати ідентичності, спрощення художнього вираження і неефективної імітації, що суперечить самій суті творчого процесу.

Роль мистецтвознавців у відродженні народних промислів неможливо переоцінити. Без художнього дослідження, без його передачі сучасним майстрам, художникам, відродження традиційного народного мистецтва його подальший розвиток може бути дуже повільним. Мистецтвознавець допомагає майстру порадами, спираючись виключно на традиції народних ремесел.

Для цього він повинен бути не просто художником, а компетентним фахівцем у своїй галузі, здатним глибоко аналізувати художні явища. Це вчителі образотворчого мистецтва, які повинні виступати в якості цінителів і посередників художньої спадщини між традицією і сучасністю.

Часто помилкова думка, що таке декоративно-прикладне мистецтво, як вишивка, ткацтво тощо, не вимагає від викладача високого рівня професійної підготовки або глибокого знання композиційних принципів і принципів колористики. В результаті створюються вироби, позбавлені художньої цінності, орієнтовані тільки на декоративний ефект без більш глибокого сенсу.

Тільки глибоке знайомство з традиціями народного мистецтва формує художньо-естетичний смак, закладає основу для усвідомленого і змістовного створення власних творів. Студент повинен не тільки оволодіти технікою виконання, але і зрозуміти логіку побудови декоративного мотиву, усвідомити його зв'язок з регіональною культурою, виділити характерні риси традиційного орнаменту.

Під час практичних занять важливо не зводити роботу до простої копії зразків. Використовуючи елементи та мотиви народного мистецтва, студенти повинні навчитися творчо переосмислювати їх, адаптуючи до власного бачення

та сучасного художнього контексту.

На практичних заняттях з мистецтва і ремесел важливо сформувати у студентів вміння не тільки сприймати і цінувати художні образи, але і бути уважними до краси навколишньої природи. Заняття під відкритим небом сприяють більш глибокому розумінню походження декоративних форм народного мистецтва, допомагають побачити їх природне походження.

При роботі над декоративною композицією учні повинні не тільки відтворити знайомі мотиви, а й створити власні декоративні образи, натхненні різноманітністю форм флори і фауни. Таке поєднання спостережливості і фантазії сприяє розвитку індивідуального творчого бачення.

Реалізація художнього дизайну в матеріалах сприяє більш глибокому розумінню принципів композиції, які лежать в основі створення декоративного виробу. У минулому народний майстер витрачав значні зусилля на підготовчі етапи роботи: прядіння, фарбування ниток, виготовлення полотна. Хоча сьогодні багато з цих процесів механізовані, головний принцип — ручна робота — повинен бути збережений, оскільки надає виробу унікальність, глибину і духовну наповненість.

Продукти, позбавлені цього внутрішнього сенсу, часто стають поверхневою стилізацією, втрачаючи зв'язок зі справжньою традицією. Зберігати традиції не означає буквально повторювати стародавні візерунки. Справжня традиція - це постійний розвиток, творчий рух вперед з глибокою повагою до культурної спадщини.

На рубежі XIX і XX ст. народна творчість пережила надзвичайно складний період. Під тиском потоку фабричної продукції багато ремесел опинилися на межі зникнення. Передова інтелігенція того часу доклала багато зусиль для збереження народного мистецтва. Це мистецтвознавці, професійні художники, історики, меценати.

Завдяки професійному оволодінню техніками і технічними методами, відчуттям матеріалу, принципами композиції конструкції, гармонійного поєднання кольорів, студенти отримують великі можливості для реалізації,

утвердження свого бачення і розуміння краси.

Майбутньому вчителю образотворчого мистецтва в сучасній загальноосвітній школі недостатньо оволодіти різними техніками виконання виробів і техніки поєднання кольорів для того, щоб стати професійним художником. Необхідно мати художній смак, сформований на кращих зразках народної творчості.

Шлях до відродження високого професіоналізму, яким здавна вирізнялися народні майстри - це не тільки набуття технічних навичок, але перш за все - підтримка та збереження глибокого творчого змісту кожного виробу, створеного на основі народних традицій.

Як і будь-яке культурне явище, народне мистецтво має свої традиції, які втілюють кращі творчі досягнення майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Знайомство з цими традиціями не тільки збагачує художній досвід студентів, але і стимулює їх художню уяву, відкриваючи широкі можливості для самовираження в практичній діяльності.

Надалі важливо не тільки зберегти ці традиції, але і надати їм новий звук, який буде актуальним. Необхідно забезпечити, щоб народна творчість зайняла гідне місце в культурному просторі і повсякденному житті. Саме педагог-художник покликаний очолити цей процес оновлення та популяризації народної творчості.

1.4. Виховна і естетична цінність народного мистецтва

Одним з основних завдань загальної та вищої освіти є формування національної ідентичності дітей та молоді шляхом вивчення народної творчості. Важливе місце в національній культурі займає декоративно-прикладне мистецтво, яке формує художньо-естетичний вигляд матеріального середовища, створеного людиною.

Поглиблення національної ідентичності, розвиток теоретичних та практичних знань студентів мистецьких факультетів, а також засвоєння культурно-історичного досвіду та розуміння еволюції духовних цінностей має

здійснюватися шляхом знайомства майбутніх учителів образотворчого мистецтва з народними традиціями, обрядами, символами та техніками виробництва декоративно-прикладного мистецтва.

Професійна підготовка майбутнього вчителя нерозривно пов'язана з його особистісним розвитком. Зрілість вчителя як творчої особистості є ключовим фактором формування професіоналізму та включає набуття навичок, що виходять за рамки традиційної освітньої моделі. Це, зокрема, вміння особисто інтерпретувати художню роботу, вміння пробуджувати емоційну емпатію у учнів, чутливість до їхнього внутрішнього світу та потреб, а також вільне володіння діалоговою формою спілкування та імпровізації.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді — багатогранний процес, спрямований на формування творчої особистості, засвоєння загальнолюдських цінностей, розвиток патріотичної свідомості, глибоку повагу до народної творчості, а також здатність до збереження Пропаганди та передачі культурної спадщини майбутнім поколінням.

Зміст навчально-виховного процесу, спрямованого на національно-патріотичне виховання за допомогою декоративно-прикладного мистецтва, повинен включати наступні завдання:

- систематичного впливу засобів традиційного народного мистецтва на формування свідомості студента;
- постійного інтересу студентів до вивчення народного мистецтва;
- послідовності та наступності навчально-виховної роботи;
- залучення студентів до дослідницької роботи;
- роботи із обдарованою молоддю в позааудиторний час;
- самоздійсненню творчого потенціалу студентів у межах діяльності секцій декоративно-прикладного мистецтва.

Ознайомлення з традиційними формами народного мистецтва є важливою умовою формування свідомого і творчого ставлення майбутніх учителів образотворчого мистецтва до культурної спадщини українського народу. Це сприяє більш глибокому розумінню ролі народної творчості в духовному і

матеріальному житті суспільства, а також усвідомленню її освітньо-культурного значення.

Вивчення традиційного декоративно-прикладного мистецтва фокусується на формуванні естетичного досвіду, розвитку художнього смаку, засвоєнні загальнолюдських цінностей та активізації творчої ініціативи студентів. Такий підхід створює сприятливі умови для їх самовираження і самореалізації в художній діяльності.

Реалізація цих завдань у навчальному процесі вищих навчальних закладів сприяє комплексній системі роботи з декоративно-прикладним мистецтвом, яка включає наступні ключові складові:

- розробка методичних рекомендацій, посібників, підручників;
- факультативи;
- робота секції декоративно-прикладного мистецтва;
- індивідуальні заняття;
- науково-практичні студентські та викладацькі конференції;
- участь у художніх виставках різних рівнів.

Розвиток творчого потенціалу студента вимагає його постійної участі у світі матеріальної та духовної культури. Для підвищення ефективності навчально-творчого процесу за допомогою декоративно-прикладного мистецтва важливо враховувати фактори:

- знайомство студентів із різними видами народного мистецтва;
- розширення знань про звичаї, традиції, обряди, символіку, історію народного мистецтва;
- оволодіння техніками та технічними прийомами різних видів народної творчості;
- вміння самостійно виготовляти вироби декоративно-прикладного мистецтва;
- застосування студентами теоретичних знань в педагогічній практиці;
- самоздійснення та самовдосконалення в художній практичній діяльності;
- формування активної позиції в культурно-мистецькому житті свого

регіону;

- формування любові до обраної професії.

У сучасному світі головним у виробах народних майстрів стає не стільки їхня практична функція, скільки естетична цінність. Саме художній вираз і краса виконання набувають пріоритетного значення. Завдяки ознайомленню з декоративно-ужитковим мистецтвом під час лекцій, практичних занять, гурткової діяльності, роботи у студіях чи на позашкільних заходах, молодь отримує можливість усвідомити, скільки знань, майстерності, терпіння і щирої любові потрібно для того, щоб зберігати й відновлювати багаті традиції народної творчості.

Національно-патріотичне виховання у вищих навчальних закладах повинно бути спрямовано на формування у студентської молоді:

- наукових знань;
- національної самосвідомості;
- загальнолюдських моральних цінностей і високої педагогічної культури;
- шанобливого ставлення до історичного минулого українського народу, його мови та духовних цінностей своєї держави;
- усвідомлення значення збереження та примноження духовних і мистецьких цінностей;
- взаєморозуміння та поваги до інших націй і народів.

Окрім морального та виховного впливу, народні промисли мають потужний творчий та стимулюючий потенціал, який відіграє важливу роль у формуванні гармонійної особистості. Краса таких виробів надихає на створення, спонукає дотримуватися її принципів у різних сферах життя людини. Відомо, що естетичне сприйняття світу виникло на основі суб'єктивно-практичної діяльності людини як прояву його духовної сутності. При цьому варто підкреслити особливості декоративно-ужиткового мистецтва: краса в ньому сприймається не тільки як результат зовнішнього оздоблення, а й насамперед як вираз творчого процесу, в якому народжується унікальний художній твір.

Формування особистості через працю і творчу діяльність — основна ідея, яка лежить в основі вивчення народної творчості як важливої складової гармонійного розвитку людини. Саме через творчу роботу, яка сприяє всебічному розкриттю людської природи, відбувається активна матеріалізація духовного потенціалу, самовираження і самоствердження особистості.

Популярні художні класи наочно демонструють справедливість виразу: «Робота переростає в красу», оскільки вони не тільки стимулюють розвиток творчих здібностей, а й формують творче ставлення до роботи як до невід'ємної частини будь-якої діяльності. Робочі процеси, що лежать в основі традиційних ремесел, активізують уяву, фантазію — ті якості, без яких неможливий розвиток емоційної культури людини.

Причому такі дії формують важливі риси характеру: почуття гідності, наполегливість у подоланні труднощів, рішучість, здатність глибоко і свідомо сприймати складність і непослідовність навколишнього світу [25].

Слід підкреслити ще один важливий аспект проблеми. Прикладне мистецтво традиційно розвивалося в тісному зв'язку з природою, яка служила джерелом матеріалів, художніх образів і тем. Ця взаємодія сформувала обережне і раціональне ставлення до ресурсів і цінностей, які дає їм природа. Народна творчість відіграє важливу виховну роль у вирішенні актуальної проблеми сучасності - взаємовідносин між людьми і речами: формує художній смак і вибирає предмети, які оточують людину і відображають її інтереси. Особливістю народної творчості є їх нерозривний зв'язок з побутом, що впливає на усвідомлений вибір речей, які згодом формують і навчають людину.

Тому в вихованні майбутньої особистості важливе значення має активне засвоєння спадщини народної творчості як унікальної форми праці та творчої діяльності. У роботі розглянуто вплив лише деяких естетичних аспектів творів декоративно-прикладного мистецтва. Як і будь-яке мистецтво, народне мистецтво зараз знаходиться в центрі найважливіших культурних процесів — колективного, індивідуального та національного, які водночас розширюють та збагачують освітній потенціал мистецтва у формуванні людської особистості

засобами народної творчості на сучасному історичному етапі розвитку незалежної України.

Одним з ключових принципів народного мистецтва є його колективна природа. Твори колективної творчості мають суспільну цінність і викликають інтерес не завдяки індивідуальній унікальності, а навпаки, тому що в них відбиваються думки, почуття та настрої багатьох людей, як зазначено в «Естетиці фольклору». Важливо, що основний настрій народного мистецтва визначається саме його колективним характером. Спільне розв'язання творчих і технічних завдань, передача майстерності з покоління в покоління, система створення образів і естетичних уявлень формували у певних суспільних спільнотах віру в цінність праці та породжували оптимістичне ставлення до життя. Саме колектив, а не окремі індивідууми, формував локальні особливості місцевої самобутності, виховував почуття гордості за рідну землю, яка протягом століть народжувала митців-однодумців, а також сприяв кристалізації та збереженню спільності смаків у часі.

Роль народної творчості в об'єднанні суспільства надзвичайно важлива. Вона полягає не в формуванні одноманітного, середнього смаку мас, а, навпаки, в підтримці індивідуального розвитку, заснованого на існуючому соціальному та історичному досвіді. Саме тому масова народна творчість розглядається не як самоціль, а як засіб залучення до свого впливу якомога більшої кількості людей, пробудження їх творчої діяльності та самовираження. Сучасне розуміння колективного народного мистецтва, яке передбачає творче об'єднання майстрів певного регіону або місцевості, об'єднаних спільною ідейно-художньою концепцією, доповнюється усвідомленням художніх якостей структур конкретних типів і жанрів, створених багатовіковим народним досвідом. Таким чином, колективність набуває і естетичної цінності, що розширює можливості впливу народної творчості на формування світогляду особистості.

Питання колективного та індивідуального в народному мистецтві тісно переплітається з темою традиції та новаторства. Колективні основи народного мистецтва в своєму розвитку сформували ядро народної творчості — традиції.

Вона регулює наші смаки, визначає кодекс популярної етики та естетики, передає з покоління в покоління перевірені століттями форми, ідеї, образи і теми, що підкреслює сталість світу і кращі риси людини. При цьому традиція ніколи не сприймалася як догма або строгий канон. Він не обмежує розвиток, а навпаки вимагає постійного оновлення, розширення і поглиблення. Саме тому традиційне народне мистецтво завжди супроводжується новаторством і творчим пошуком.

Причетність до часу, відповідальність за нього — одна з найважливіших особливостей, що визначає рівень особистості майбутнього. Традиції народної творчості вчать сучасників бути уважними і аналітичними щодо новаторства: в серці місцевого мистецтва, як і в будь-якій діяльності, не повинно бути випадкових або епізодичних елементів. У цьому сенсі його слід порівнювати з еталонними моделями, перевіреними самим суворим суддею — часом і смаком попередніх поколінь. Справжнє нововведення в народному мистецтві слід розуміти як те, що незабаром стане частиною традиції.

Одним з найбільш очевидних позитивних ефектів використання народної творчості є активізація творчого потенціалу учнів. Через практичні заняття, пов'язані з виробництвом декоративно-прикладного мистецтва, виконанням народних пісень, вивченням традиційного танцю або живопису, студенти мають можливість реалізувати свої ідеї, експериментувати з формами, кольорами, предметами. Такі заняття стимулюють уяву, допомагають сформувати власне бачення світу, а також вчать висловлювати думки через художні образи.

Не менш важливою є виховна функція народної творчості. Занурення у світ традицій формує у дітей почуття гордості за своє коріння, поваги до предків, розуміння важливості збереження культурної спадщини. У процесі виконання завдань учні вчаться працювати в команді, підтримують один одного, дотримуються норм етичної поведінки, властивих народним звичаям. Таким чином народна творчість не тільки збагачує внутрішній світ дитини, але і сприяє його соціалізації.

Ефективність використання народної творчості підтверджується і

психологічними аспектами. Творча діяльність, пов'язана з елементами традиційної культури, створює позитивну атмосферу в класі, сприяє емоційному полегшенню, знижує тривожність. Багато видів народного мистецтва — вишивки, писанкарства, ткацтва, гончарства, витинанка різьблення — вимагають зосередженості, терпіння і уваги до деталей, що позитивно впливає на розвиток саморегуляції та емоційного інтелекту учнів.

Важливо відзначити, що народне мистецтво дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів. Діти з різним темпераментом, рівнем таланту і освітніми стилями можуть знайти свою нішу в народній творчості. Хтось захопиться візерунками українських рушників, хтось знайде натхнення в казках або легендах, хтось в музиці і танці. Саме така різноманітність форм дозволяє кожному учневі відчувати себе комфортно, допомагаючи формувати позитивну самооцінку і віру у власні сили.

Педагогічна практика також підтверджує, що інтеграція народної творчості в шкільну програму підвищує інтерес учнів до навчання в цілому. Наприклад, проектна діяльність з елементами етнокультурної тематики дозволяє студентам об'єднати знання з різних галузей — історії, образотворчого мистецтва, музики, літератури - в один творчий продукт. Це робить навчання більш значущим, цілісним і мотивуючим для більш глибокого занурення в матеріал.

Крім того, слід зазначити роль вчителя як посередника між традиційною культурою та сучасним учнем. Саме вчитель може зробити народну творчість живою, близькою, актуальною. Ефективне використання інтерактивних методів навчання, практичних майстер-класів, екскурсій по музеях, зустрічей з майстрами народної творчості - все це підсилює виховний ефект і дозволяє студентам краще засвоїти матеріал, відчути його важливість для особистісного розвитку.

Таким чином, узагальнюючи результати аналізу, можна зробити висновок, що використання народної творчості у формуванні творчої особистості учнів середньої школи є надзвичайно ефективним. Вона впливає не тільки на

розвиток творчих здібностей, але і формує важливі особистісні якості — естетичний смак, емоційну чутливість, почуття патріотизму, повагу до культурної спадщини. Завдяки своїй гнучкості та універсальності, народне мистецтво пропонує студентам широкий спектр можливостей для самовираження, самопізнання та гармонійного розвитку.

Тому важливо не тільки зберегти і передати знання народної культури, а й активно впроваджувати її елементи в сучасний освітній простір. Тільки тоді школа зможе стати середовищем, в якому кожна дитина зможе стати творчою, духовно багатою людиною, здатною цінувати своє минуле і творити майбутнє.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА: СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА ОСНОВІ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Мета та завдання практичної частини

Практична частина дипломної роботи «Роль народного мистецтва у формуванні творчої особистості учнів середньої школи» покликана продемонструвати можливості художнього самовираження через використання традиційних символів і образів української культури. Головною метою цієї частини є створення художнього твору, в якому поєднані елементи народного мистецтва та сучасного образного мислення, що відображає глибокі емоційні й культурні змісти, а також ілюструє роль таких творів у формуванні естетичної, емоційної та творчої свідомості учнів.

Мистецтво завжди було дзеркалом суспільних і особистісних переживань. Особливо це характерно для народного мистецтва, в якому за допомогою орнаментів, кольорів, символів та сюжетів передавалися досвід поколінь, моральні цінності та глибинне світосприйняття. Саме через осмислення народної естетики учень має змогу не лише збагатитися культурно, а й навчитися передавати свої емоції, розвивати уяву, сформувати власне художнє бачення.

В основі практичної частини роботи — створення авторської картини, яка уособлює як символіку української культури, так і особистий погляд на сучасний стан суспільства. Центральним образом на полотні є постать українки — узагальнений символ жіночої сили, гідності, водночас — образ самої України. Вона зображена із зав'язаною стрічкою на очах, що має глибоке символічне навантаження: це знак неволі, втрати права бачити істину, стану пригнічення та внутрішньої боротьби. Така образність апелює не лише до історичних подій, коли український народ зазнав утисків, а й до сучасної реальності, у якій народ часто змушений терпіти біль, протистояти зовнішнім загрозам, залишаючись незламним.

Додатковим візуальним акцентом є червона тканина, якою жінка прикриває спину. Колір червоний у традиційній культурі має багато значень: це

колір життя, любові, енергії, але водночас і крові, страждання, жертвності. У даному випадку він виступає як елемент захисту та сили, символізуючи намагання зберегти гідність навіть у ситуації безправ'я.

Образ лелеки, що летить на тлі, посідає важливе місце в композиції. Лелека — один із найвідоміших українських народних символів. Він уособлює дім, родину, повернення, оновлення. Його присутність на картині — це символ надії, прагнення до відродження, віри у краще майбутнє. Він зображений у русі, що підсилює динаміку всієї композиції та акцентує на живому зв'язку між минулим, теперішнім і майбутнім.

Особливої уваги заслуговує український орнамент, який є фоном до центральної сцени. Для створення орнаментальної композиції я використала мотиви крелевецького рушника — одного з найвідоміших видів української вишивки. Крелевецькі рушники мають характерну вертикальну композицію з червоно-білою гаму, що поєднує сакральні символи, образи дерева життя, птахів, геометричних фігур. Цей вибір не випадковий — крелевецький рушник є зразком високої художньої культури, в якому закладені духовні й обрядові коди українського народу. Інтеграція таких елементів у художній твір не лише підсилює візуальну глибину картини, а й виконує освітню функцію — знайомить глядача з традиційною орнаментикою та її значенням.

Таким чином, практична частина має на меті:

- Здійснити творчу інтерпретацію народного мистецтва через авторську художню композицію;
- Показати, як за допомогою народних символів та образів можна передати емоційно-психологічні стани, важливі для формування світогляду учнів;
- Дослідити потенціал народного мистецтва як засобу виховання патріотизму, поваги до національної спадщини та самовираження;
- Розвивати вміння використовувати елементи традиційної культури у сучасному мистецькому контексті;
- Продемонструвати можливості застосування таких творчих завдань у практиці шкільного викладання мистецтва, з метою стимулювання у

школярів уяви, естетичного мислення, художніх навичок та здатності до глибшого культурного осмислення.

2.2. Обґрунтування вибору теми, техніки та стилістики

Практична частина дипломної роботи має на меті не лише художню реалізацію творчих ідей, але й переосмислення актуальних подій сучасності через призму народного мистецтва. Створена авторська картина під назвою «Очі, що бачать серцем» стала візуальним втіленням теми незламності, внутрішньої сили та національної ідентичності українського народу, яка зберігається попри біль, втрати й зовнішні випробування. Назва картини не випадкова — вона символізує здатність бачити істину та не втрачати орієнтир навіть тоді, коли «очі» закриті, а шлях — затемнений.

Центральною темою обраної роботи є образ українки, яка зображена з перев'язаними очима, що символізують обмеження, неволю, втрату можливості бачити навколишню дійсність фізично. Проте, незважаючи на цю сліпоту, вона продовжує свій шлях — бачить серцем, тобто внутрішнім відчуттям, вірою, переконанням, незламністю духу. Такий образ безпосередньо пов'язаний із реаліями сучасної війни в Україні: з численними історіями жінок, які попри втрати та страждання залишаються сильними, зберігають гідність, виховують дітей, допомагають військовим, підтримують один одного.

Тематика твору вибудовується на перетині особистого й загальнонаціонального: з одного боку — це індивідуальна історія жінки, що перебуває в умовах неволі; з іншого — це узагальнений образ української нації, яка навіть у найскладніші моменти не втрачає внутрішнього світла. Картина несе в собі меседж віри — віри в перемогу, у світло, у майбутнє. Такий художній посыл особливо важливий у шкільному середовищі, де творчість може стати засобом осмислення подій, формування громадянської позиції, розвитку емоційної зрілості та національної самосвідомості.

Для втілення задуму була обрана техніка акрилового живопису. Цей матеріал дозволяє ефективно працювати з кольором, фактурою та площиною

композицією, поєднувати реалістичне зображення з декоративністю. Акрил швидко сохне, що забезпечує зручність у роботі, особливо при багат шаровому підході. Це дозволило ретельно опрацювати як основну фігуру, так і тло картини — зокрема, український орнамент, який є ключовим елементом стилістичного вирішення.

Техніка акрилу також має практичну перевагу у контексті шкільного навчання: вона безпечна, доступна, не вимагає використання розчинників або складного обладнання. У викладанні образотворчого мистецтва для учнів середньої школи акрил може стати універсальним матеріалом, який дозволяє експериментувати й водночас навчає точності, витриманості кольору, формування композиційної цілісності.

Щодо стилістики, робота виконана у змішаному художньому ключі: поєднано реалістичне трактування фігури людини з декоративним оформленням тла на основі мотивів крелевецького рушника. Це дозволяє зберегти традиційність через орнамент, але не втратити актуальність і особистий зміст через центральний образ. Така стилістика є яскравим прикладом того, як народне мистецтво може бути адаптоване до сучасних тем, не втрачаючи своєї автентичної глибини.

Таким чином, вибір теми, техніки та стилістичного рішення обумовлений не лише художніми уподобаннями, а й бажанням передати актуальний соціальний меседж через поєднання традиційної культури й сучасного художнього мислення. Робота «Очі, що бачать серцем» є прикладом того, як за допомогою мистецтва можна говорити про складне — глибоко, образно, але зрозуміло. Саме такі приклади сприяють формуванню в учнів здатності до естетичного аналізу, критичного мислення, а також підтримують розвиток їхньої творчої особистості.

2.3. Етапи створення картини

Створення картини як практичної частини дипломної роботи передбачало не лише художню реалізацію задуму, а й глибоке осмислення кожного етапу: від

ідеї до завершеного твору. Процес був поділений на кілька послідовних етапів, кожен із яких мав свої особливості й вимагав як технічної майстерності, так і творчої концентрації. Обрана техніка — акриловий живопис — дозволила реалізувати ідею у кольорі, композиції та стилістиці.

1. Формування ідеї та концепції твору

Перший етап передбачав формулювання художнього задуму, в якому поєдналися особистісне переживання, символіка українського народного мистецтва та актуальний соціальний контекст. Основою для створення композиції стала тема внутрішньої сили й незламності української жінки, навіть у стані зовнішнього обмеження — символічної «неволі». Назва картини — «Очі, що бачать серцем» — відображає глибинний сенс роботи: бачення не фізичне, а духовне, що засноване на вірі, пам'яті, національній ідентичності.

2. Збір візуального матеріалу та ескізування

На цьому етапі було зібрано візуальні референси, зокрема:

- Зразки українського орнаменту з крелевецького рушника;
- Фотообрази для створення реалістичної фігури жінки;
- Зображення лелеки у польоті як додаткового символу надії та оновлення.

Було виконано серію попередніх ескізів, у яких опрацьовано розташування головних елементів: фігури, стрічки на очах, тканини, птаха та орнаментального фону. Також було визначено кольорову гаму, домінантою якої став червоний (як символ сили, страждання і живої енергії), а також білий.

3. Побудова композиції на основі народної естетики

З особливою увагою було поставлено до композиційної побудови. Основна фігура розміщується в центрі картини, що забезпечує фокус на головному образі. Фон сформований за принципами декоративності, характерними для українського народного мистецтва: він не лише заповнює простір, але й несе семантичне навантаження. Орнамент крелевецького рушника виконує функцію символічного ґрунту. Політ лелеки у верхній частині композиції врівноважує масу внизу

4. Підготовка основи та перенесення ескізу

Для роботи було обрано полотно формату 70 на 100 см. Після нанесення базового шару білого акрилу й легкого тонування фону було перенесено композиційний малюнок олівцем. Особлива увага приділялася пропорціям фігури, виразності жестикуляції та правильному розміщенню декоративних елементів.

5. Основний живопис

Цей етап включав поетапне нанесення фарби:

- Фігура українки була опрацьована в першу чергу: використано манеру письма з м'яким моделюванням світлотіні, щоб створити ефект об'ємності;
- Стрічка на очах виконана з лаконічністю;
- Лелека зображений чітко та виразно, що надає образу символічної вагомості;
- Орнаментальний фон опрацьований у декоративному стилі, з дотриманням мотивів, запозичених із кралевецького рушника.

6. Деталізація та стилістичне узгодження

Після завершення основного живопису були внесені фінальні акценти: уточнено світлотіньові переходи, підсилено кольорові контрасти, гармонізовано співвідношення фігури і фону.

2.4. Символіка та зміст твору

Практична частина дипломної роботи — картина «Очі, що бачать серцем» — має глибокий символічний зміст, що поєднує в собі особистісні переживання, національні мотиви та актуальний соціальний контекст. Символіка твору спрямована на відображення теми внутрішньої сили, незламності духу та глибинного бачення світу, яке виходить за межі фізичного зору.

Центральний образ — українка зі стрічкою на очах — є символом обмеження свободи, неволі, труднощів, з якими зіштовхується український народ у сучасних реаліях, зокрема під час війни але й стійкість. Закриті очі символізують зовнішні перешкоди, неможливість бачити світ навколо, але при

цьому образ підкреслює здатність бачити «серцем», тобто внутрішнім світлом, вірою та надією. Ця внутрішня сила виступає як одна з головних рис української нації та кожної людини, яка не зраджує своїм цінностям навіть у найскладніші часи.

Червона тканина, що прикриває спину українки, несе багатозначний символізм. Червоний колір традиційно асоціюється в українській культурі з життям, кров'ю, енергією, захистом і мужністю. Він нагадує про силу і незламність духу. Цей колір є знаком любові до рідної землі і непохитної волі до боротьби за свободу. У поєднанні з образом стрічки на очах червоний колір підсилює напругу між неволею і внутрішньою свободою, що є ключовою темою твору.

Цей образ — узагальнений образ української жінки, яка, навіть перебуваючи у стані духовного тиску чи втрат, зберігає гідність, внутрішнє світло і здатність бачити серцем. На створення образу значною мірою вплинула творчість сучасної художниці Марти Пітчук, яка часто торкається жіночих тем, символізму та української традиції в поєднанні з сучасним сприйняттям. Її підхід до образу жінки як сакральної фігури надихнув мене на більш глибоке символічне розуміння композиції.

Білий колір символізує чистоту, невинність, духовність і світло. Він створює контраст і водночас балансує червоний, підкреслюючи гармонію життя, незважаючи на складнощі. Білий — це колір нових початків, надії і відродження, що особливо актуально в контексті сучасних викликів.

Український орнамент, запозичений із крелевецького рушника, виконує роль не лише декоративного елемента, а й символу культурної спадщини та національної ідентичності. Крелевецькі рушники — це унікальний феномен українського народного мистецтва, який існує вже понад два століття. Їх вирізняє особлива техніка вишивки — переважно білим по білому або з додаванням яскравих кольорів, насамперед червоного, що створює враження мережива. Рушники використовувалися в обрядових і побутових практиках, були символом благополуччя, захисту родини та зв'язку поколінь. Їх

орнаментальна мова містить багатий комплекс символів, які передають ідеї родинного добробуту, гармонії з природою і духовного очищення.

Кролевецький рушник, з якого було обрано орнамент, — унікальне явище в українському текстильному мистецтві, що походить із міста Кролевець, розташованого на Сумщині. Його історія сягає XVII століття, коли в місті активно розвивалися ткацькі ремесла. Вже у XVIII–XIX століттях кролевецьке ткацтво досягло особливого розквіту, ставши широко відомим за межами регіону.

На відміну від багатьох інших регіонів України, де рушники здебільшого вишивали, Кролевецький рушник виготовляли шляхом перебірного ткацтва. Його основна техніка — ткацтво з перебором (на дощечках) — дозволяла створювати складні геометричні орнаменти з характерними біло-червоними (іноді з домішками чорного) кольорами. Типовими елементами декору були:

- Дерево життя, що символізує родинне продовження і життєву силу;
- Птахи, як вісники щастя і добробуту;
- Ромбічні, хрестоподібні та хвилясті візерунки, які мали оберегове значення.

Історичне значення

У XIX столітті кролевецьке ткацтво стало відоме по всій Україні, а самі рушники продавали на ярмарках у Києві, Харкові, Полтаві. Вироби були настільки популярними, що їх дарували навіть царському двору. У 1920–30-х роках у місті була створена артіль, а згодом — фабрика художнього ткацтва, яка зберігала традиції кролевецького рушника й водночас модернізувала технічний процес.

Використання елементів кролевецького рушника у композиції картини підкреслює ідею тяглості традицій і важливості збереження культурної пам'яті. Це нагадування про те, що навіть у складні часи національна ідентичність і мистецтво можуть бути джерелом сили і натхнення для нових поколінь.

Лелека, що зображений на фоні, є ще одним потужним символом — він уособлює сімейний затишок, зв'язок із рідною землею та надію на мирне

майбутнє. Лелека традиційно вважається священним птахом в українській культурі, що приносить добробут і щастя.

Символіка твору є багатошаровою і глибокою. Вона поєднує у собі образи боротьби і надії, традиції та сучасність, особистісне і загальнодержавне. Завдяки такому наповненню робота має великий потенціал для формування у учнів середньої школи творчої особистості, патріотизму та ціннісного ставлення до рідної культури.

Натхненням для візуального рішення картини також слугували класики українського мистецтва: Тетяна Яблонська — через глибину соціальних і психологічних тем, її жінки — працьовиті, сильні, духовно стійкі — стали прикладом втілення внутрішньої цілісності образу; Олександр Мурашко і Микола Пимоненко — своєю майстерністю у передаванні глибини погляду, емоційного стану та реалістичної виразності постаті; Катерина Білокур, зокрема її менш відомі роботи, в яких зображено жінок — глибокі, емоційно насичені образи, які передають гідність, душевну силу та тісний зв'язок з народною традицією. Її увага до внутрішнього стану жінки, її поваги до коріння, до землі, надихнули до створення образу, в якому поєднується тиша і сила, біль і гідність; Олег Шупляк — його здатність поєднувати реальне й символічне через оптичні ілюзії надихнула в пошуку багатошарового образу, де візуальні елементи працюють не лише як декоративні, а й як носії глибших смислів. Гарвило Глюк — своєю спостережливістю, глибиною психологічного портрету та простотою композицій. Його увага до внутрішнього стану людини, здатність передати емоційну правду через стриману виразність стали натхненням у створенні образу українки, яка одночасно демонструє вразливість і внутрішню силу. Валентин Бернадський — вразив своєю силою художнього узагальнення, монументальністю образів, декоративністю форм і здатністю працювати з символами. Його манера стала зразком у побудові композиційної цілісності та виразності декоративного фону; Олексій Шовкуненко — його реалізм і глибока повага до національного характеру українців надихнули на пошук гармонії між індивідуальним і колективним, між особистим болем і національним змістом.

Практична робота зі створення картини «Очі, що бачать серцем» стала складним процесом, що охоплює всі етапи від народження ідеї до завершення готової роботи. Головним результатом цієї роботи стало не тільки втілення художнього дизайну, але і глибоке розуміння ролі народних традицій і символізму в сучасному мистецтві.

Картина стала яскравим прикладом поєднання особистого досвіду з національно-культурними мотивами, підкреслюючи важливість образотворчого мистецтва як засобу збереження та розвитку української ідентичності. Використання елементів орнаменту Крулевеза і символів лелеки підкреслює важливість зв'язку з природою і традиціями, які формують світогляд і творчий потенціал художника.

Технічна реалізація в акриловому живописі продемонструвала можливість використання сучасних матеріалів для передачі глибоких смислових і емоційних тонів. Композиція, в якій центральна фігура українки поєднується з декоративним фоном, допомагає зосередитися на духовній силі образу, який є головною ідеєю твору.

Практична робота підтвердила важливість послідовного підходу: збір ідейно-візуальних матеріалів, ескізування, формування композиції, технічне виконання та стилістичне узгодження - все це дозволяє створити цілісний і виразний художній продукт.

Значущість отриманих результатів полягає в тому, що вони не тільки сприяють розвитку художньої майстерності художника, але й служать прикладом творчого осмислення та трансформації національної спадщини в сучасних умовах. Картина стала інструментом виховання національної свідомості, підтримки духовної стабільності та формування естетичних цінностей у глядача.

ВИСНОВКИ

У дослідженні теми «Роль народної творчості у формуванні творчої особистості учнів середньої школи» виявлено зміст та значення народного мистецтва в системі шкільної освіти, обґрунтовано її роль у розвитку творчого потенціалу школярів. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю відродження духовних традицій українського народу, збереження культурної спадщини та розвитку індивідуальних художніх здібностей у дітей та підлітків. Народна творчість - це не тільки історична форма художньої діяльності, а й джерело глибоких моральних, естетичних і національних цінностей. Його педагогічний потенціал пропонує великі можливості для формування людини, здатної до творчого самовираження, емоційної чутливості і глибокого розуміння культурної спадщини свого народу.

Перший розділ роботи був присвячений теоретичному аналізу понять «творчість» і «творча особистість» в контексті педагогіки і психології. За сучасними науковими ідеями творчість — це складна психолого-педагогічна категорія, що включає мислення, уяву, емоційно-вольову сферу, мотивацію та інтерес до навчання новому. Формування творчої особистості в загальній середній освіті можливе за наявності сприятливого освітнього середовища, зацікавленості вчителя, активної участі учня у творчому процесі, а також через участь у національному культурному контексті. Народна творчість, в цьому сенсі, є безцінним ресурсом, який формує як творчість, так і моральні та ціннісні орієнтації.

Перший розділ також охоплює поняття народного мистецтва та його основні види. Відзначається, що ці декоративно-прикладне мистецтво не тільки зберігають традиції предків, але і формують естетичне середовище, в якому росте дитина. Залучення до елементів народної культури допомагає учням краще зрозуміти власну національну ідентичність, розвиває творче мислення,

уяву, увагу до деталей, сприяє формуванню художнього смаку. Крім того, вивчення декоративних мотивів, символів, прийомів виконання розвиває практичні навички, уміння інтерпретувати образи і застосовувати здобуті знання у власній творчості.

Другий розділ роботи містив опис практичної частини дослідження — створення художнього твору на основі народного мистецтва. Було обґрунтовано вибір теми, техніки виконання, стилів, а також розглянуто символіку і зміст створеної композиції. У практичній роботі використані традиційні елементи українського народного мистецтва — прикраси, кольори, мотиви, що мають специфічне символічне навантаження.

Результати практичної частини показали, що робота з елементами народної творчості активізує творче мислення, сприяє розвитку почуття форми, ритму, кольору, просторової уяви, сприяє емоційному збагаченню та формуванню естетичного досвіду. Студенти, які мають можливість долучитися до вивчення та інтерпретації народної творчості, проявляють більший інтерес до художньої діяльності, проявляють ініціативу, намагаються привнести в роботу особистий сенс, проявляють оригінальність. Це доводить ефективність включення народного мистецтва в процес формування творчої особистості.

Таким чином, узагальнюючи результати теоретичного і практичного дослідження, можна зробити висновок, що народне мистецтво є важливим інструментом у розвитку творчості школярів. Його інтеграція в освітній процес дозволяє не тільки зберегти культурну спадщину, а й реалізувати її в нових формах, відповідно до потреб сучасного покоління. Школа має стати центром, де народне мистецтво не тільки вивчається, а й надихає учнів на створення нових художніх образів, осмислення національної культури як живого і динамічного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М. Основи народознавства: підручник. — Київ: Перун, 2000. — 368 с.
2. Богуш А. М. Психологія творчості: навч. посіб. — Київ: Центр учбової літератури, 2012. — 192 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — Київ: Либідь, 1997. — 376 с.
4. Дічек Н. П. Формування національної ідентичності в контексті розвитку освіти // Педагогіка і психологія. — 2016. — № 4. — С. 5–12.
5. Жолдак В. А. Творча особистість: основи розвитку в шкільному віці. — Київ: Освіта, 2010. — 160 с.
6. Зязюн І. А. Культурологічні засади педагогіки. — Київ: ІЗМН, 2000. — 252 с.
7. Каракасієва С. В. Народне мистецтво як чинник національного виховання учнів // Мистецтво та освіта. — 2018. — № 2. — С. 8–13.
8. Кононко О. Л. Психологія творчості дитини: Навч. посібник. — Київ: Видавництво «Слово», 2015. — 208 с.
9. Левченко С. Писанкарство в Україні: історія та сучасність. — Чернівці: Букрек, 2011. — 144 с.
10. Лосєва І. А. Види народного декоративно-прикладного мистецтва. — Київ: Мистецтво, 2017. — 128 с.
11. Немировський Ю. О. Мистецтво як форма духовного розвитку школяра // Педагогічні науки. — 2019. — № 1 (87). — С. 98–102.
12. Онищук Л. С. Формування творчої особистості учня засобами народного мистецтва // Образотворче мистецтво в школі. — 2020. — № 3. — С. 21–25.

- 13.Плахотник О. В. Традиційне українське мистецтво в системі освіти. — Київ: Педагогічна думка, 2014. — 216 с.
- 14.Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. — Київ: Генеза, 2011. — 342 с.
- 15.Чуприна С. І. Естетичне виховання учнів засобами українського народного мистецтва // Рідна школа. — 2015. — № 11–12. — С. 33–36.
- 16.Шульга Л. М. Символіка в українському декоративному мистецтві. — Харків: Основа, 2012. — 136 с.
- 17.Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- 18.Державний стандарт базової середньої освіти (2020) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
- 19.Білик О. М. Традиції народного мистецтва у творчості дітей: методичні аспекти. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. — 132 с.
- 20.Васильєва Н. В. Розвиток творчих здібностей учнів у процесі вивчення декоративного мистецтва // Обдарована дитина. — 2021. — № 1. — С. 17–21.
- 21.Гриценко С. В. Культурна спадщина і сучасна школа: проблеми інтеграції народного мистецтва в навчальний процес // Педагогіка і сучасність. — 2017. — № 3. — С. 27–31.
- 22.Діденко Л. М. Образотворче мистецтво як засіб художнього розвитку молодших школярів. — Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. — 168 с.
- 23.Золотухіна С. Т. Мистецтво і національне виховання: методичні рекомендації. — Львів: Світ, 2012. — 98 с.
- 24.Кириленко В. А. Український код: народне мистецтво в культурній політиці. — Київ: Темпора, 2016. — 224 с.
- 25.Кондратенко Н. І. Орнамент у системі естетичного виховання школярів // Мистецтво та освіта. — 2018. — № 4. — С. 40–43.

ДОДАТКИ

Види українського народного мистецтва

Ткацтво

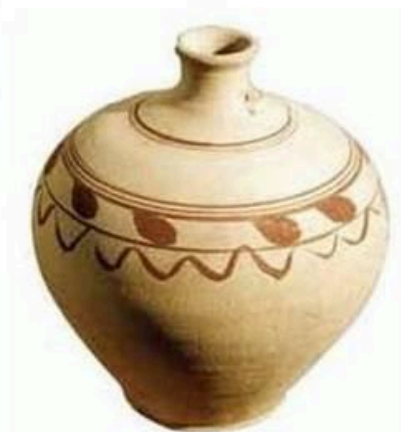
Килимарство

Гутництво

Вишивка

Гончарство

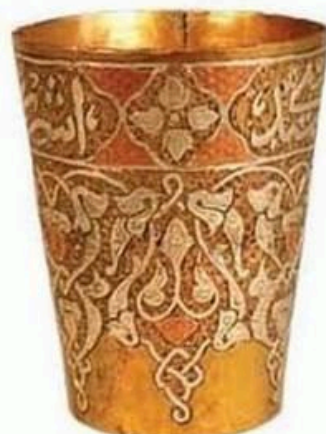
Витинанки

Писанкарство

Художня обробка дерева і металу

Кролевецькі рушники

О. Мурашко “Неділя” 1911 Приватна колекція

В. Бернадський “На винограднику” 1961

О. Шовкуненко “Бандуристка” 1946

Картина Олександра Мурашка «Карусель» 1906

Г. Глюк “Свято” (фрагмент) 1949

“У затінку” 1901 М. Пимоненко

“Київська квіткарка” 1897 М. Пимоненко

«Батьківщина» Олег Шупляк 2015

Етапи створення картини «Очі, що бачать серцем»

